



Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 50 Volume: 10 Issue: 50

Haziran 2017 June 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÜÇ FARKLI DİSİPLİNDE OKUYAN ÜNİVERSİTE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN İSTİSMAR, İHMAL VE AİLE İÇİ ŞİDDET ALGILARI*

THE UNIVERSITY LAST YEAR STUDENT STUDENTS WHO ARE READING THREE DIFFERENT SECTIONS; PERCEPTIONS OF ABUSE, NEGLECT AND DOMESTIC VIOLENCE

Gonca KURT**

Semiha DÖNMEZ***

Özden EREN***

Elçin BALCI****

Osman GÜNAY*****

Öz

Bu araştırma istismar, ihmal ve aile içi şiddet olgularıyla daha fazla karşı karşıya gelmesi öngörülen üç farklı disiplinde (sağlık, eğitim ve din) okuyan üniversite son sınıf öğrencilerinin istismar, ihmal ve aile içi şiddet algılarının değerlendirilerek bu konulardaki farkındalıklarını ve yönelimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda; öğrencilerin %13.6'sının çocukluğunda istismar ve ihmale maruz kaldığı ve %43.0'ünün ise çocukluğunda şiddete maruz kaldığı, erkek öğrencilerin çocukluğunda daha fazla şiddet yaşadıkları, çocukluğunda şiddete tanık olanların şiddet uygulama oranlarının daha yüksek olduğu, istismar, ihmal ve aile içi şiddet konularında öğrencilerin yarısından fazlasının öğrenimleri boyunca bilgi aldıkları, fakat alınan bilginin yeterli olmadığını düşündükleri, öğrencilerin aile içi şiddeti önemli bir halk sağlığı sorunu olarak tanımladığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstismar, İhmal, Aile içi şiddet, Algı, Üniversite Öğrencisi.

Abstract

This research; is studied about students in three different sections (Health, education and religion) who are expected to face more violence, abuse, neglect and domestic violence, to assess the perceptions of abuse, the perceptions of neglect and perceptions of domestic violence, and to determine their awareness and direction in these issues. As a result of the research; 13.6% of the students were exposed to abuse and neglect in their childhood and 43.0% were exposed to violence in childhood, male students had more violence in childhood, and those who witnessed violence in childhood were found to have higher violence rates. And it was determined that in the subjects of "abuse, neglect and domestic violence," more than half of the students had been trained awareness during their education but that the information received was not sufficient and some students identified domestic violence as an important public health problem.

Keywords: Abuse, Neglect, Domestic Violence, Perception, University Student.

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Çocuk İstismarı Önleme Konseyi (1999) çocuk istismarını; çocuğun gelişimine, sağlığına, hayatta kalmasına ve onuruna zarar veren, çocuğa karşı yapılan her türlü fiziksel, duygusal ve cinsel davranışlar ile ticari olarak sömürülmesi ve ihmal davranışları olarak tanımlamaktadır. Çocuğun bakım ve beslenme gibi öncelikli gereksinimlerinin karşılanmaması, ebeveynlerin çocuğa karşı duygusal yetersizliği ve ilgisizliği, gerekli tıbbi müdahalelerin yapılmaması, toplum, birey veya kurumlar tarafından temel sorumlulukların yerine getirilmemesi ise ihmal olarak tanımlanmaktadır (Doğru, 2014:83). DSÖ çocuk istismar ve ihmalini, sadece yaralanma ya da ölümlerle sonuçlanan bir olgu olarak atfetmemekte dünya genelinde kültür, ekonomi ve sosyal alanları da etkileyen yaygın bir sağlık problemi olarak nitelendirmektedir (WHO, 2006). Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu (2010)'na göre; Türkiye'de yaşayan 7-18 yaşlar arasındaki çocukların % 56.0'sının fiziksel istismara, % 49.0'unun duygusal istismara ve % 10.0'unun cinsel istismara tanık olduğu ve çocukların %25.0'nin ihmale maruz kaldığı görülmektedir. Duygusal istismar alanında istenmeyen davranışlara maruz kalma tüm 7-18 yaş grubu genelinde her iki çocuktan biri için gerçekleşmektedir. Fiziksel istismara maruz kaldığını belirtenlerin oranı ise %45.0'tir. Çocuk istismarı ve ihmal; bilinmeyen yönlerinin fazlalığıyla insanlık tarihi

*Bu çalışmanın özeti 19. Ulusal Halk Sağlığı Kongresinde (15-19 Mart 2017, Antalya/Türkiye) poster bildiri olarak sunulmuştur.

** Öğr. Gör., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü.

*** Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğrencisi.

**** Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

***** Prof. Dr. Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

kadar eski olmakla birlikte bu durumu yaşayan çocukta, fiziksel, duygusal ve sosyal yönden bıraktığı izlerin yanı sıra toplumun tüm kesimini ilgilendiren tıbbi, hukuki ve psikososyal kapsamlı ciddi bir halk sağlığı sorunudur (Bayraktar, 2014:38).

Diğer taraftan istismar ve ihmale uğrayan çocuklar, aile içi şiddetin kadınlarla birlikte en önemli kurbanlarını oluşturmaktadır (Newman, 2013: 92). Aile içi şiddet genel olarak "aile içinde bir bireyin diğer birey tarafından küçük düşürmekten fiziksel zarar vermeye kadar geniş yelpazede kötü muameleye maruz kalması şeklinde tanımlanabilir (Sevil ve Yanikkerem, 2006: 14). Aile içi şiddet, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından ise; "Özel yaşamda genellikle cinsel ilişki veya kan bağı ile bağlı bireyler arasında vuku bulan bir şiddet türü" olarak da tanımlanmaktadır. Günümüzde çoğunlukla erkek tarafından kadına uygulanan şiddet şeklinde görülmektedir. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasında (2009) ülke genelindeki kadınların %39.0'u fiziksel şiddet, %15.0'i cinsel şiddet yaşarken, kadınların %42.0'sinin iki şiddetten en az birini yaşadığı bildirilmektedir.

DSÖ'nün 2014 yılında yayınladığı rapora göre; her yıl 1.3 milyondan fazla insan şiddet nedeniyle hayatını kaybetmekte ve şiddet 15-44 yaşların ölüm nedenleri arasında 4. sırada yer almaktadır. Toplumumuzda aile içi şiddet, istismar ve ihmal konuları dikkat çekici oranlarda görülmesine rağmen, hala sorunun çözümünde yetersizlikler söz konusudur. Bu konunun kadın ve çocukla çalışan profesyonellerin olguların tanınması açısından yetersiz bilgiye sahip olmaları, yasal prosedürlerin bilinmemesi yada mağdur çocuk ve kadının mevcut durumundan daha kötü bir duruma düşebileceği endişesinden dolayı bildirimlerin yapılmaması önemini daha da artırmaktadır (Dereobalı, Karadağ ve Sönmez, 2013: 57; Burç, Tüfekçi, 2015:147) Bu nedenle eğitim, hukuk, sosyal ve sağlık alanlarında multidisipliner bir yaklaşımla sorunun çözümüne temelden katkı sağlanması gerekmektedir.

Bu çalışma istismar, ihmal ve aile içi şiddet olgularıyla daha fazla karşı karşıya gelmesi öngörülen farklı disiplinlerde (sağlık, eğitim ve din) okuyan üniversite son sınıf öğrencilerinin istismar, ihmal ve aile içi şiddet algılarının değerlendirilmesi ve farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. Yöntem

Tanımlayıcı kesitsel nitelikli bu çalışmanın evrenini, 2015-2016 bahar yarısında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde İlahiyat Fakültesi (N=79), Sağlık Bilimleri Fakültesi (N=158) ve Eğitim Fakültesi (N=558) son sınıfında öğrenim gören 795 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmaya 15 Nisan - 15 Mayıs 2016 tarihlerinde derslere devam eden ve araştırmaya katılmayı kabul eden (İlahiyat Fakültesi: 46, Sağlık Bilimleri Fakültesi: 117 ve Eğitim Fakültesi:138) toplam 301 öğrenci katıldı (Ulaşma oranı %37.9).

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından literatür taranarak oluşturulan anket formu kullanılarak toplandı. Anket toplam 72 sorudan oluşmakta olup; 26'sı sosyo-demografik özellik, istismar, ihmal ve aile içi şiddetle ilgili mevcut durum ve görüşlerini, 13'ü likert tipi; katılıyorum, katılmıyorum ve kararsızım ifadelerini içeren istismar ve ihmale yönelik algılarını ve son olarak 33'ü ise; yine likert tipi katılıyorum, katılmıyorum ve fikrim yok ifadelerini içeren aile içi şiddet ilgili tutumlar ve alt başlıkları (toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlar, ekonomik şiddete yönelik tutumlar, sözel ve fiziksel şiddete yönelik tutumlar ve cinsel şiddete yönelik tutumlar) içermektedir. Anket formlarının işlerliğini değerlendirmek amacıyla her fakülteden seçilen ve araştırmaya dahil edilmeyen 10 öğrenciye ön uygulama yapıldı. Ön uygulama sonrası ankete son düzenlemeler yapılarak son şekli verildi. Anket formları gönüllü bilgilendirilmiş olur formu aracılığıyla yazılı izinleri alınan gönüllü öğrencilere uygun ders saatleri içerisinde yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulandı.

Araştırmanın verileri IBM SPSS Statistics 16.0 paket programında değerlendirildi. Nitel verilerin karşılaştırılmasında Ki-kare testi kullanıldı. Tanımlayıcı istatistik olarak değişkenlerin dağılımı sayı ve yüzde olarak verilmiş olup istatistik karşılaştırmalarında $p < 0.05$ değeri anlamlı kabul edildi. Çalışmanın yapılabilmesi için Erciyes Üniversitesi Etik Kurul Onayı ve Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nden gerekli idari izinler alındı. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerden gönüllü bilgilendirilmiş olur formu aracılığıyla da yazılı olurları alındı.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin %72.8'i kadın, %27.2'si erkek öğrencilerden oluşmuş olup grubun yaş ortalaması 22.5+1.7 yıl idi . Öğrencilerin %38.9'u sağlık bilimleri fakültesi, %15.3'ü ilahiyat fakültesi, %45.8'i eğitim fakültesinde okumakta idi. Öğrencilerin %88.7'sinin aile yapısı çekirdek ve %89.7'sinin anne babası bir aradaydı. Araştırmaya katılan 301 öğrenciden 18'i ekonomik durum sorusunu cevaplamadı ve cevap verenlerin (283 kişi) %68.6'sı ekonomik durumlarını "orta" olarak tanımladı (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin Bazı Sosyo-Demografik Özellikleri (n=301)

Özellikler	Sayı	%
Yaş		
23 yaş ve altı	253	84.1
24 yaş ve üstü	48	15.9

Cinsiyet		
Erkek	82	27.2
Kadın	219	72.8
Okunulan fakülte		
İlahiyat Fakültesi	46	15.3
Sağlık Bilimleri Fakültesi	117	38.9
Eğitim Fakültesi	138	45.8
Aile yapısı		
Çekirdek aile	267	88.7
Geniş aile	34	11.3
Kardeş sayısı		
5 ve altı	240	79.7
6 ve yukarı	61	20.3
Anne baba birlikte olma durumu		
Bir arada yaşayan	270	89.7
Ayrı yaşayan	8	2.7
Anne vefat etmiş	3	1.0
Baba vefat etmiş	20	6.6
Anne eğitimi		
Lise ve altı	289	96.0
Lisans ve üstü	12	4.0
Annenin gelir getiren işte çalışma durumu		
Çalışmıyor	267	88.7
Çalışıyor	34	11.3
Baba eğitimi		
Lise ve altı	241	80.1
Lisans ve üstü	60	19.9
Babanın gelir getiren işte çalışma durumu		
Çalışmıyor	38	12.6
Çalışıyor	263	87.4
Ekonomik durum (n=283)		
İyi	76	26.9
Orta	194	68.6
Kötü	13	4.6
Toplam	301	100.0

*Sütun yüzdesi kullanılmıştır.

Tablo 2: Öğrencilerin İstismar, İhmal ve Şiddete İlişkin Bilgileri ve Çocuklukta Şiddet, İstismar ve İhmale Maruz Kalma Durumlarına Göre Dağılımları

Özellik	Sayı	%
Çocukluğunda istismar ve ihmale maruz kalma	41	13.6
Çocukluğunda şiddete maruz kalma	131	43.5
Öğrenimleri boyunca çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi alma	205	68.1
Öğrenimleri boyunca aile içi şiddet konusunda bilgi alma	178	59.1
Alınan bilgileri yeterli bulma	25	8.3
Şiddetin En Ağırını Sizce Nedir Sorusuna Verilen Yanıtlar		
Cinsel şiddet	197	65.4
Duygusal şiddet	47	15.6
Fiziksel şiddet	30	10.0
Sözel şiddet	24	8.0
Ekonomik şiddet	3	1.0

*Sütun yüzdesi kullanılmıştır.

Öğrencilerin istismar, ihmal ve şiddete ilişkin bazı özellikleri incelendiğinde; %13.6'sının çocukluklarında istismar ve ihmal edildiği, %43.5'inin şiddete maruz kaldığı, %68.1'inin öğrenimleri sırasında çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi aldığı, %59.1'inin ise aile içi şiddet konusunda bilgi aldıkları saptandı. Öğrencilerin %65.4'ü şiddetin en ağırını cinsel şiddet olarak tanımladı (Tablo 2).

	Şiddete tanık olma durumu		
--	----------------------------------	--	--

Tablo

	Tanık olanlar		Tanık olmayanlar			
	Sayı	%	Sayı	%		
Şiddet uygulayanlar	72	83.7	14	16.3	79.155	P<0.001
Şiddet uygulamayanlar	59	27.4	156	72.6		

3:

Öğrencilerin Şiddete Tanık Olma Durumlarına Göre Şiddet Uygulama Durumları

Öğrencilerin şiddete tanık olma durumu ile şiddet uygulama durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardı ($p<0.001$) (Tablo 3).

Tablo 4: Öğrencilerin Bazı Sosyodemografik Değişkenlere Göre Şiddete Maruz Kalma Durumları

Sosyodemografik Değişkenler (n=301)	Şiddete maruziyet durumu				Toplam	X ²	P
	Maruz kalanlar		Maruz kalmayanlar				
	Sayı	%	Sayı	%			
Yaş							
23 yaş ve altı	108	42.7	145	57.3	253	0.449	0.503
24 yaş ve üstü	23	47.9	25	52.1	48		
Cinsiyet							
Erkek	46	56.1	36	43.9	82	7.252	0.007
Kadın	85	38.8	134	61.2	219		
Fakülte							
İlahiyat Fakültesi	31	67.4	15	32.6	46	18.137	<0.001
Sağlık Bilimleri Fakültesi	41	35.0	76	65.0	117		
Eğitim Fakültesi	59	42.8	79	57.2	138		
Aile yapısı							
Çekirdek aile	120	44.9	147	55.1	267	1.945	0.163
Geniş aile	11	32.4	23	67.6	34		
Kardeş sayısı							
5 ve altı	104	43.3	136	56.7	240	0.017	0.896
6 ve üstü	27	44.3	34	55.7	61		
Anne baba birlikteliği							
Bir arada olanlar	117	43.3	153	56.7	270	0.038	0.846
Bir arada olmayanlar	14	45.2	17	54.8	31		
Anne eğitimi							
Lise ve altı	127	43.9	162	56.1	289	0.528	0.468
Lisans ve üstü	4	33.3	8	66.7	12		
Annenin gelir getiren işte çalışma durumu							
Çalışmıyor	115	43.1	152	56.9	267	0.195	0.659
Çalışıyor	16	47.1	18	52.9	34		
Baba eğitimi							
Lise ve altı	104	43.2	137	56.8	241	0.067	0.796
Lisans ve üstü	27	45.0	33	55.0	60		
Babanın gelir getiren işte çalışma durumu							
Çalışmıyor	16	42.1	22	57.9	38	0.035	0.851
Çalışıyor	115	43.7	148	56.3	263		
Ekonomik durum							
İyi	120	41.7	168	58.3	288	9.334	0.002
Kötü	11	84.6	2	15.4	13		
Aile içi şiddet konusunda bilgi alma durumu							
Bilgi alanlar	82	46.1	96	53.9	178	1.149	0.284
Bilgi almayanlar	49	39.8	74	60.2	123		

Alınan bilgilerin yeterlilik durumu							
Yeterli	10	40.0	15	60.0	25	0.138	0.711
Yetersiz	121	43.8	155	56.2	276		

*Satır yüzdesi kullanılmıştır.

Tablo 4'e göre İlahiyat bölümü öğrencilerinin ve erkek öğrencilerin şiddete daha fazla maruz kaldıkları görüldü. Öğrencilerin cinsiyetleri ile şiddete maruz kalmaları arasında istatistiksel anlamlı ilişki vardı ($p=0.007$). Şiddete maruz kalmadığını belirten öğrencilerin aile içi şiddet konusunda bilgi almadıkları belirlendi (Tablo 4). Öğrencilerin ekonomik durumlarının kötü olması ile şiddete maruz kalmaları arasında istatistiksel anlamlı ilişki vardı ($p=0.002$).

Tablo 5: Öğrencilerin Çocuk İstismarı ve İhmaliyle İlgili Önermelere Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili düşünce ve görüşlere dair önermeler	Katılıyor		Katılmıyor		Kararsız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1.Fiziksel istismar çocuğun sağlığını tüm boyutlarıyla etkiler	293	97.3	3	1.0	5	1.7
2.Eğitim düzeyi düşük anne-babalar çocuklarını daha fazla istismar ve ihmal ederler.	142	47.2	96	31.9	63	20.9
3.Ailedeki çocuk sayısı çocuk istismar ve ihmalinin oluşmasında etken değildir.	119	39.5	101	33.6	81	26.9
4.Anne yaşının çocuk istismar ve ihmaliinde önemi yoktur.	67	22.3	159	52.8	75	24.9
5.Çocuk istismar ve ihmaliine üst sosyoekonomik düzeylerde rastlanmaz.	23	7.6	253	84.1	25	8.3
6.Kendisi istismar ya da ihmale uğrayan anne-babalar çocuklarına da bunu uygular.	129	42.9	72	23.9	100	33.2
7.Planlanmamış gebelik sonucunda doğan çocukların istismar edilme olasılıkları daha fazladır.	130	43.2	87	28.9	84	27.9
8.Doğumlar arası sürenin kısa olması çocuğun istismar ve ihmale uğramasını etkiler.	109	36.2	89	29.6	103	34.2
9.Ebeveynin alkol ya da ilaç bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir.	274	91.0	10	3.3	17	5.6
10.Ailenin geniş ya da çekirdek aile tipinde olması çocuk istismar ve ihmaliinde önemli bir faktördür.	133	44.2	87	28.9	81	26.9
11.Ebeveynin fiziksel ve mental sağlık sorunlarının olması çocuğunu istismar ve ihmal etmesini etkilemez.	47	15.6	185	61.5	69	22.9
12.Özel bakım gerektiren çocuklar daha çok istismara maruz kalır	159	52.8	55	18.3	87	28.9
13.Ebeveynlerden birinin olmaması çocuk istismarı ve ihmali için bir risktir.	178	59.1	56	18.6	67	22.3

*Satır yüzdesi kullanılmıştır.

Öğrencilerin çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili önermelere dair düşünce ve görüşleri incelendiğinde; %97.3'ünün 'Fiziksel istismar çocuğun sağlığını tüm boyutlarıyla etkiler', %47.2'sinin "Eğitim düzeyi düşük anne-babalar çocuklarını daha fazla istismar ve ihmal ederler", %39.5'inin "Ailedeki çocuk sayısı çocuk istismar ve ihmalinin oluşmasında etken değildir" ifadesine "katılıyorum" yanıtını verdikleri, %52.8'inin "Anne yaşının çocuk istismar ve ihmaliinde önemi yoktur", %84.1'inin "Çocuk istismar ve ihmaliine üst sosyoekonomik düzeylerde rastlanmaz" ifadesine katılmadıkları, %42.9'unun "Kendisi istismar ya da ihmale uğrayan anne-babalar çocuklarına da bunu uygular", %43.2'si "Planlanmamış gebelik sonucunda doğan çocukların istismar edilme olasılıkları daha fazladır" ifadesine katıldıkları, %36.2'sinin "Doğumlar arası sürenin kısa olması çocuğun istismar ve ihmale uğramasını etkiler", %91.0'ünün "Ebeveynin alkol ya da ilaç bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir" ifadesine katıldıkları, %44.2'sinin "Ailenin geniş ya da çekirdek aile tipinde olması çocuk istismar ve ihmaliinde önemli bir faktördür" ifadesine "katılıyorum" yanıtı verdikleri, %61.5'inin "Ebeveynin fiziksel ve mental sağlık sorunlarının olması çocuğunu istismar ve ihmal etmesini etkilemez" ifadesine katılmadıkları, %52.8'inin "Özel bakım gerektiren çocuklar daha çok istismara maruz kalır", %59.1'inin "Ebeveynlerden birinin olmaması çocuk istismarı ve ihmali için bir risktir" ifadesine katıldıkları görülmüştür (Tablo 5).

Tablo 6: Katılımcıların "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" ne Yönelik Önermelere Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik önermeler	Katılıyor		Katılmıyor		Fikri Yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Kadına yönelik şiddetin varlığı beni rahatsız eden bir durumdur	300	99.7	1	0.3	0	0
2. Aile içi şiddet önemli bir halk sağlığı sorunudur	291	96.7	8	2.7	2	0.7
3. Kızını dövmeden dizini döver çok gerçekçi bir atasözüdür	27	9.0	249	82.7	25	8.3
4. Kimi durumlarda şiddet uygulamak bir çözüm yolu olabilir	51	16.9	218	72.4	32	10.6
5. Şiddet gören kadın bu durumu başkaları ile paylaşmamalıdır	15	5.0	279	92.7	7	2.3
6. Erkeğin kadına şiddet uygulaması için geçerli sebepler olabilir	29	9.6	255	84.7	17	5.6
7. Kadın erkeğin kontrolü altında olmalıdır	48	15.9	231	76.7	22	7.3
8. Kocandır hem sever hem döver mantığına inanırım	13	4.3	277	92	11	3.7
9. Kadınların her türlü iş kolunda çalışmasını doğru bulmuyorum	110	36.5	172	57.1	19	6.3
10. Kadın eve kocasından önce gelmelidir	79	26.2	195	64.8	27	9.0
11. Erkekler kadınlardan daha çok eğitim görmelidir	66	21.9	212	70.4	23	7.6
12. Kadın bir yere gideceği zaman eşinden izin almalıdır	141	46.8	141	46.8	19	6.3
13. Kadın erkek eşitliğine inanırım	211	70.1	77	25.6	13	4.3
14. Çocukların bakımı erkekten ziyade kadının öncelikli görevidir	137	45.5	151	50.2	13	4.3
15. Erkeklerin ev işi yapması gerekmez	18	6.0	266	88.4	17	5.6

*Satır yüzdesi kullanılmıştır.

Öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumları incelendiğinde %96.7'si aile içi şiddetin önemli bir halk sağlığı sorunu olduğunu, %9.0'u kızını dövmeden dizini döver çok gerçekçi bir atasözü olduğunu, %15.9'u kadının erkeğin kontrolü altında olması gerektiğini, %26.2'si kadının kocasından önce eve gelmesi gerektiğini, %21.9'u erkeklerin kadınlardan daha çok eğitim görmesi gerektiğini, %70.1'i kadın erkek eşitliğine inandığını, %6'sı erkeklerin ev işi yapmasına gerek olmadığını belirtti (Tablo 6).

Tablo 7: Araştırma Grubunun Ekonomik Şiddete Yönelik Bazı Önermelere Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Ekonomik Şiddete Yönelik Tutumlar	Katılıyor		Katılmıyor		Fikri Yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Kadınların çalışıp para kazanması gerekmez	44	14.6	238	79.1	19	6.3
2. Evi geçindirmek erkeğin görevidir	107	35.5	181	60.1	13	4.3
3. Erkek istemiyorsa kadın çalışmamalıdır	84	27.9	199	66.1	18	6.0
4. Kadın elindeki parayı istediği gibi harçayabilmelidir	179	59.5	107	35.5	15	5.0
5. Kadının eşinden fazla para kazanması doğru değildir	39	13.0	235	78.1	27	9.0

*Satır yüzdesi kullanılmıştır.

Öğrencilerin %35.5'i evi geçindirmenin erkeğin görevi olduğunu, %59.5'i kadının elindeki parayı istediği gibi harcaması gerektiğini, %13.0'ü kadının eşinden fazla para kazanmasının doğru olmadığını düşünmekteydi (Tablo 7).

Tablo 8: Öğrencilerin Sözel ve Fiziksel Şiddete Dair Önermelere Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Sözel ve Fiziksel Şiddete Yönelik Önermeler	Katılıyor		Katılmıyor		Fikri Yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Kadın söz dinlemiyorsa erkeğin onu dövmesi sorunu çözebilir	7	2.3	288	95.7	6	2.0
2. Evlilik yürümüyorsa çocuk yapmak sorunu çözebilir	21	7.0	249	82.7	31	10.3
3. Kimi durumlarda kadına bir tokat atmanın sakıncası olmaz	15	5.0	276	91.7	10	3.3
4. Tartışma anında öfke nedeniyle şiddet normaldir	8	2.7	275	91.4	18	6.0
5. Alkollü bir erkeğin eşini dövmesi affedilebilir bir durumdur	7	2.3	289	96.0	5	1.7
6. Kadın söz dinlemiyorsa baskı altına alınması gerekir	15	5.0	260	86.4	26	8.6
7. Kadın erkekle tartışmamalıdır	30	10.0	258	85.7	13	4.3
8. Ufak tartışmalar evin tadı tuzudur	134	44.5	132	43.9	35	11.6
9. Kimi durumlarda kadına bağırıp çağırmak normal bir durumdur	36	12.0	256	85.0	9	3.0

*Satır yüzdesi kullanılmıştır.

Öğrencilerin %2.3'ü kadın söz dinlemiyorsa erkeğin onu dövmesinin sorunu çözebileceğini, %10.0'u kadının erkekle tartışmaması gerektiğini, %44.5'i ufak tartışmaların evin tadı tuzu olduğunu ve %12'si kimi durumlarda kadına bağırıp çağırmanın normal bir durum olduğunu belirtti (Tablo 8).

Tablo 9: Öğrencilerin Cinsel Şiddete Dair Önermelere Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Cinsel Şiddete Yönelik Önermeler	Katılıyor		Katılmıyor		Fikrim Yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadının açık giyim tarzı tacize uğraması için bir sebeptir	71	23.6	208	69.1	22	7.3
Kadın istemese bile eşiyile ilişkiye girmek onun görevidir	27	9.0	249	82.7	25	8.3
Geç saatlerde dışarıda olan bir kadının tacize uğraması normaldir	40	13.3	244	81.1	17	5.6
Cinsel bir saldırıya uğrayan kadının bunda kabahati vardır	19	6.3	266	88.4	16	5.3

*Satır yüzdesi kullanılmıştır.

Öğrencilerin %23.6'sı kadının açık giyim tarzının tacize uğraması için bir sebep olduğunu, %9.0'u kadın istemese bile eşiyile ilişkiye girmesinin onun görevi olduğunu, %13.3'ü geç saatlerde dışarıda olan bir kadının tacize uğramasının normal olduğunu ve %6.3'ü cinsel bir saldırıya uğrayan kadının bunda kabahati olduğunu düşünmekteydi (Tablo 9).

Tablo 10: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre "Kadınların Çalışıp Para Kazanması Gerekmez" İfadesi Hakkında Görüşlerinin Karşılaştırılması

Cinsiyet	Kadınların Çalışıp Para Kazanması Gerekmez						X ²	P
	Katılıyor		Katılmıyor		Fikri Yok			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Kadın	25	11.4	186	84.9	8	3.7	18.140	<0.001
Erkek	19	23.2	52	63.4	11	13.4		

Erkek öğrencilerin %23.2'sinin "Kadınların çalışıp para kazanması gerekmez" ifadesine katıldıkları belirlendi. Kız ve erkek öğrenciler arasında verilen yanıtı göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardı ($p<0.001$) (Tablo 10).

4. Tartışma

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 13.6'sının çocukluğunda istismar ve/veya ihmale, %43.0 'ünün ise çocukluğunda şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Kostak ve ark. (2015) sağlık bilimleri fakültesi öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin %14.4'ünün çocukluğunda istismar ve ihmale maruz kaldığını ve % 11.6'sının ise çocukluğunda şiddete maruz kaldığını bulmuşlardır. Kanbay ve ark. (2012) aile içi şiddetle ilgili görüş ve tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada ise öğrencilerin %44.1'inin hayatlarının herhangi bir döneminde ebeveynlerinden şiddet gördüğünü, %43.3'ü anne baba arasında şiddete tanık olduğunu ve %57.6'sı herhangi bir sebepten dolayı başka birisine şiddet uyguladığını bulmuşlardır. Bu çalışmada öğrencilerin şiddete tanık olma durumu ile şiddet uygulama durumu arasında istatistiksel anlamlı ilişki vardır ($p<0.001$) ve bu sonuç toplumsal bir varlık olan insanın sosyal öğrenme yoluyla gördüklerini uygulama teorilerini desteklemektedir (Özbay ve Erkan, 2009: 245). Araştırma sonuçlarına göre yapılan araştırmalarda yüzdeleri farklı olsa da istismar, ihmal ve şiddetin evrensel bir olgu olduğu bir şekilde öğrencilerin de bu durumla benzer şekillerde karşı karşıya kaldığını düşündürmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %68.1' inin öğrenimleri boyunca çocuk istismar ve ihmali konusunda, %59.1'inin aile içi şiddet konusunda bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir. Fakat öğrencilerin %91.7'si bu eğitimleri yeterli görmediğini düşünmektedir. Aksel ve Irmak'ın (2015) öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada öğretmenlerin sadece % 32.0'sinin üniversite eğitimi sırasında çocuk istismarı konusunda bir eğitim aldığını ve eğitim alanların %91.0'i verilen eğitimi yetersiz bulduğunu belirtmiştir. Kocaer'in (2006) yaptığı çalışmada hekimlerin %46.6 'sının, hemşirelerin %27.9'unun çocuk istismar ve ihmali konularında bilgi aldıklarını ve katılımcıların çoğunun eğitimin yeterli olmadığını belirttiğini ifade etmiştir. Yağmur ve Balcı'nın (2009) birinci basamak sağlık çalışanlarına yaptıkları çalışma çalışanların sadece %16.6'sının çocuk ihmal ve istismar konularında eğitim aldıkları çalışanların bu konuda verilen eğitimlerin yetersiz olduğunu ifade ettiklerini bulmuşlardır. Gölge, Hamzaoğlu ve Türk'ün (2012) "sağlık çalışanlarının çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalık düzeyleri" belirlemeye yönelik çalışmada ise; hekimlerin %87,5'i, hemşire-ebelerin %90,6'sı bu konuyla ilgili daha fazla bilgi almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalar da göstermektedir ki; mevcut eğitim programları içerisinde her geçen gün istismar ihmal ve aile içi şiddet konularında öğrencilerin mezuniyet öncesi öğrenimleri sırasında verilen eğitimler sayıca artmakta fakat yeterliliği katılımcılar tarafından uygun

bulunmamaktadır. Bu durum müfredat yoğunluğundan mevcut konu ile ilgili eğitimlere yeterli zaman ayrılamamasından kaynaklanıyor olabilir. Diğer taraftan bu çalışmaya baktığımızda öğrencilerin istismar ve ihmal konularında verilen ifadelerden "Fiziksel istismar çocuğun sağlığını tüm boyutlarıyla etkiler" ifadesine tamamına yakını (%97.3) ve "Ebeveynin alkol ya da ilaç bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir" ifadesine ise %91.0'i "katılıyorum" şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu durum ise her ne kadar bu konularda verilen eğitimler yetersiz gibi görünse de öğrencilerin olumlu tutumlara sahip olmalarına yardımcı olduğu sonucunu sağladığını ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin %43.2'si "Planlanmamış gebelik sonucunda doğan çocukların istismar edilme olasılıkları daha fazladır" ifadesine katılmaktadır. Bu sonuç istenmeyen çocuklara karşı istismar edilme ve şiddet hareketlerinin daha fazla olacağı yönündeki literatür bilgisini desteklemektedir (Fichter, 2012:11). Öğrencilerin %59.1'inin ise "Ebeveynlerden birinin olmaması çocuk istismarı ve ihmali için bir risktir" ifadesine katıldığı görülmüştür. Cengiz (2008) çalışmasında parçalanmış ailelerin, gelir düzeyi ve öğrenim düzeyi düşük ailelerin çocuklarına daha çok şiddet uyguladığını saptamıştır. Aile insanların sevgi ve korunma gereksinimini karşılayan en temel kurumdur. Boşanma ile sonlanan evlilikten doğan çocukların ihmal ve istismarla karşı karşıya gelme riskleri daha da fazla artmaktadır (Newman, 2013: 98).

Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlara bakıldığında "Kadına yönelik şiddetin varlığı beni rahatsız eden bir durumdur" ifadesine öğrencilerin tamamına yakını (%99.7) katılıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir. Kanbay ve ark. (2012) yaptıkları çalışmada ise öğrencilerin %95.5'i katılıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu sonuç şiddet uygulayan için de, şiddete uğrayan için de rahatsız edici bir durum olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Öğrencilerin %96.7'si aile içi şiddetin önemli bir halk sağlığı sorunu olduğunu vurgulamakta fakat Abla ve Başar 'ın (2015) sağlık profesyonellerinde yaptıkları araştırmada aile içi şiddetin Türkiye'de bir sağlık sorunu olup olmadığını sorulduğunda katılımcıların %54.3'ü aile içi şiddeti bir sağlık sorunu olarak algılamadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %9.0 'u "kızını dövmezen dizini döver çok gerçekçi bir atasözü olduğuna katıldıklarını belirtmişler bu oran araştırmada katılımcılar arasında düşük olsa bile Türkiye'de dayanın bir disiplin yöntemi olarak algılanabildiği ve kullanıldığı dilimize yerleşmiş "ananın vurduğu yerde gül biter", "dayak cennetten çıkmaz" "eti senin kemiği benim" gibi atasözlerinde de kendini göstermektedir. "Erkeklerin ev işi yapması gerekmez" ifadesine öğrencilerin %88.4 katılmıyorum şeklinde yanıt vermekte olup katıldığını belirtenlerin oranı ise sadece %6.0 'dır. Genel olarak bakıldığında öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu söylenebilir. Bu olumlu tutumun nedeni toplumdaki gerek sosyal medya ile gerekse eğitim kurumlarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık çalışmalarının sonuçları olabilir.

Öğrencilerin %35.5'i evi geçindirmenin erkeğin görevi olduğunu, %35.5'inin kadının elindeki parayı istediği gibi harcamaması gerektiğini, %13'ü kadının eşinden fazla para kazanmasının doğru olmadığını düşünmektedir. Şenol ve Yıldız'ın (2013) belirttiği üzere kadına yönelik şiddetin en önemli sebeplerinden biri de ekonomik kökenlidir. Geleneksel erkek evin ihtiyaçlarını karşılamak ve kadınlara göre daha fazla çalışma hayatında olmak ister. Bu ise kadını hayatla mücadelede zayıf ve erkeğe bağımlı hale getirmektedir. Kadının ekonomik bağımlılığı ise erkeğe kadın üzerinde yaptırım gücü vermektedir. Tüm bunlar da aile içi şiddetin devamlılığını sağlamaktadır. Türkiye'de Aile İçi Şiddet Araştırmasına (2009) göre ise kadınların %33.0 'ü parayı nasıl harcayacaklarına kendisinin karar veremeyeceğini ifade etmektedir. Bu araştırmada da geleneksel düşüncenin öğrenciler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bunun ise; ebeveynlerinden ataerkil bir ailenin gereği olarak kadının erkeğe her yönden bağımlı olması gerektiği yargısının öğrencilerin bilinçaltında yer almasından kaynaklandığı söylenebilir.

"Kadın söz dinlemiyorsa erkeğin onu dövmesi sorunu çözebilir" ifadesine öğrencilerin %95.7'si katılmıyorum yanıtını vermiş olup Karınca'nın (2011) araştırmasında da belirttiği gibi 'kocadır, döver de sever de' diyerek kocanın şiddetine karşı çıkılmamasının istenildiği toplumdan günümüzde farkındalık düzeyinde daha iyi tutumlara doğru yönelen bir toplum profiline ortaya çıktığı söylenebilir.

Öğrencilerin cinsel şiddete yönelik tutumları olumsuz yöne çekebilecek ifadelerle katılıyorum oranlarının diğer şiddet tutumlarına göre yüksek çıktığı görülmektedir (Tablo 9). Cinsel şiddete yönelik tutumlara bakıldığında öğrencilerin %9.0'u kadın istemese bile eşyle ilişkiye girmesinin onun görevi olduğunu, erkek öğrencilerin bu ifadeye %74.4'ünün katılmıyorum yanıtını verdikleri belirlenmiştir. Türkiye Aile İçi Şiddet Araştırması Raporuna (2009) göre her üç kadından biri bu soruya "evet" yanıtını vermiştir. Bunun nedeni sosyal değerlerin toplum üyeleri tarafından önemli ve değerli olarak görülmesinden dolayı kişisel ve sosyal yaşamın doğal bir durumunun yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır (Tezcan,2012: 135).

"Şiddetin en ağırlı nedir?" sorusuna yanıt olarak öğrencilerin % 65.4' ünün cinsel şiddeti ifade etmiştir. Birimoğlu'nun Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerine yaptığı çalışmada (2012) öğrenciler fiziksel şiddeti en ağırlı şiddet (%38.7) olarak tanımlamıştır. Bu farklılık okunulan fakültenin farklılığından, yerleşim yerlerinin sosyokültürel farklılığına kadar birçok karmaşık faktörden etkilenmiş olabilir.

Bu çalışmanın sağlık, eğitim ve ilahiyat alanında istismar, ihmal ve aile içi şiddet konularıyla meslek yaşamında karşı karşıya kalması öngörülen öğrencilere yapılmasından dolayı toplumun tamamını yansıtamama olasılığı araştırmanın sınırlılıkları arasında değerlendirilebilir. Ayrıca araştırmada öğrencilerin son sınıf olmasından dolayı uygulama dersleri için haftanın ortalama 3 günü fakülte dışında olmaları, teorik ders günlerinde dönem sonuna yakın olduğu için devamsızlık yapan öğrenci sayısının fazla olması ve ulaşılan öğrencilerde araştırmaya katılmayı kabul etmeyen öğrencilerin varlığı nedeniyle ulaşma oranının düşük olması da araştırmanın sınırlılıkları arasındadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın sonucunda; öğrencilerin % 13.6'sının çocukluğunda istismar ve/veya ihmale uğradıkları, %43.0'ünün çocukluğunda şiddete maruz kaldığı, erkek öğrencilerin çocukluğunda daha fazla şiddet yaşadıkları, çocukluğunda şiddete tanık olanların şiddet uygulama oranlarının daha yüksek olduğu, istismar, ihmal ve aile içi şiddet konularında öğrencilerin yarısından fazlasının öğrenimleri boyunca bilgi aldıkları, fakat alınan bilginin yeterli olmadığını düşündükleri, öğrencilerin aile içi şiddeti önemli bir halk sağlığı sorunu olarak tanımladığı ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarında öğrencilerin %99.7 'sinin kadına yönelik şiddet varlığının rahatsız eden bir durum olduğuna katıldığı, %82.7'si "kızını dövmeleyen dizini döver atasözünün çok gerçekçi olduğuna" katılmadığı, %70.1'i "kadın erkek eşitliğine inandığını", %70.4'ünün "erkeklerin kadınlardan daha çok eğitim görmesi gerektiği" düşüncesine katılmadığı belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda; istismar, ihmal ve aile içi şiddet konularının eğitim müfredatlarına ayrı bir ders olarak konulması, mevcut derslerin içerik ve etkinliğinin değerlendirilmesi için yeni çalışmalar yapılması, istismar, ihmal ve aile içi şiddet olgularının önlenmesinin, sadece tek bir yolla çözülemeyecek kadar karmaşık, sosyo-kültürel, ekonomik, sağlık, din ve hukuk gibi pek çok temelini olduğu bilinci içerisinde, multidisipliner yaklaşım benimsenerek çözüm yoluna gidilmesi, ülke genelinde bu konularla özellikle karşı karşıya kalması muhtemel meslek gruplarının (öğretmen, doktor, hemşire, ebe, sağlık personelleri, din adamları ve hukukçuların) öğrenimlerinden itibaren bu konularda farkındalık ve duyarlılıklarının geliştirilmesi için öğrencilik döneminden başlanarak çalışma ve projelerin yapılması önerilebilir.

Teşekkür

Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi hususunda Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörlüğü başta olmak üzere, araştırmanın veri toplama aşamasında yardımlarından dolayı Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı'na, Eğitim Fakültesi Dekanlığı'na ve İlahiyat Fakültesi Dekanlığı'na teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- ABA, Yıldı Arzu ve BAŞAR, Fatma Karadağ (2015). "Sağlık Profesyonellerinin Aile İçi Şiddeti Tanıması ve Yaklaşımlarının Belirlenmesi", *Sted*; S. 24(4), s. 125-134.
- AKSEL, Şeyda ve IRMAK, Türkan Yılmaz (2015). "Çocuk Cinsel İstismarı Konusunda Öğretmenlerin Bilgi ve Deneyimleri", *Ege Eğitim Dergisi*, S. 16(2), s.373-391.
- BAYRAKTAR, Seda (2015). *İnsanlığın Kanayan Yarası Çocuk İstismarı ve İhmali*, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- BİRİMOĞLU, Canan (2012). *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Bakışları*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- BURÇ, Ayşe ve TÜFEKÇİ, Fatma Güdücü (2015). "Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Düzeyleri", *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, S.6(3), s. 144-151.
- CENGİZ, Murat (2008). *Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler*, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEREOBALI, Nilay, KARADAĞ, Sevinç Çarık ve SÖNMEZ, Sibel (2013). "Okulöncesi Eğitim Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı, İhmali, Şiddet Ve Eğitimcilerin Rolü Konusundaki Görüşleri", *Ege Eğitim Dergisi*, S.14(1), s. 50-66.
- DOĞRU, Sunay Yıldırım (2014). *Çocuk Hakları ve Koruma: Aile Refahı ve Koruma*, Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- FİCHTER, Joseph H (2012). *Sociology*. Çeviri:ÇELEBİ, Nilgün. Ankara: Anı yayıncılık.
- GÖLGE, Z. Belma, HAMZAOĞLU, Nurcan ve TÜRK, Burcu (2012). Sağlık Çalışanlarının Çocuk İstismarı Ve İhmali Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin Ölçülmesi, *Adli Tıp Dergisi*, S. 26(2), s.86-96.
- KANBAY, Yalçın, IŞIK, Elif, YAVUZASLAN, Mümine ve KELEŞ, Sümeyye (2012). "Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Görüş ve Tutumlarının Belirlenmesi", *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, S.1(2), s.107-119.
- KARINCA, Eray (2011). *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara: Ankara Barosu Başkanlığı Yayınları.
- KOCAER, Ümmühan (2016). *Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- KOSTAK, Melahat Akgün ve VATANSEVER, Cemine (2015). "Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk İstismarı ve İhmali İle İlgili Görüş ve Düşünceleri", *HSP*, S. 2(1), s. 1-11.
- NEWMAN, David M (2013). *Exploring The Architecture Of Everyday Life*, Çeviri: Arslan DA. Brief edition: Sociology. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- ÖZBAY, Yaşar ve ERKAN, Serdar (2009). *Sosyal Öğrenme Kuramı, Eğitim Psikolojisi*, 4. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- SEVİL, Ümrhan ve YANIKKEREM, Emre (2006). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, İzmir: Güven Tıp Kitabevi.
- ŞENOL, Dolunay ve YILDIZ, Sıtkı (2013). *Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açılıyla*, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü-KSGM (2009). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) - UNICEF (2010) *Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu*.
- TEZCAN, Mahmut (2012). *Sosyolojiye Giriş*, 7. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- WHO (1999) Report of the Consultation on Child Abuse Prevention, Geneva. World Health Organization, (document WHO/HSC/PVI/99.1)

WHO (2006) Preventing Child Maltreatment: A Guide To Taking Action And Generating Evidence

http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43499/1/9241594365_eng.pdf

WHO (2014). Global Status Report on Violence Prevention

YAĞMUR, Fatih ve BALCI, Elçin (2009). "Kayseri İli Merkez Ve İlçeleri Birinci Basamak Sağlık Çalışanlarının, Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi Düzeyleri: Anket Çalışması", *Adli Bilimler dergisi/Turkish Journal of Forensic Sciences*, S. 8 (2), s. 7-11.